

Zenon'un (350-264 M.Ö.) ve Epiktet'in (50-138 M.S.) Tabii-Hukuk anlayışına dayanan doğru yargı gücünün, aktüel değerinden hiçbir şey kaybetmemiş olduğunu ve bundan böyle de kaybetmeyeceğini kanıtlar.

Antik dönemlerdeki Stoizma felsefesinin, özellikle üstünde durduğu Tabii-Hukuk (Jus naturale) anlayışı, insanoğlunun doğuştan sahip olduğu haklıdır; yani insanın, olayların gelişimine, doğru yolda akıl erdirmesi ve yargıda, doğuştan getirdiği anlayış gücüyle doğruyu bulmasıdır ki, böylesine bir sonuç bizdeki arkaik (eskimiş) terimiyle müdrike olarak nitelenmiştir. Kültürel kapsamına ne olursa olsun, insanoğluna, iyiyi kötüden, doğruyu yanlıştan ayırt ettiren güç, bu Jus naturale, yani Stoisiyen filozoflara göre Tabii-Hukuk'tur. Gene bu düşünürlere göre Tabii-Hukuk, insanın iradesine ve yargı gücüne de aynen uyan tabii bir haklıdır ve onun içindir ki, insanda doğuştan var olduğu ileri sürülen doğru yargı gücü, elverişli ortamda değişmezlik niteliğine de sahiptir; zamana ve mekâna bağlı olmadığı gibi, gene insan tarafından oluşum ve gelişimi sağlanan, yani tarihin akışı içinde gelişip oluşan, dolayısıyla sürekli bir evrime bağlı olan Pozitif-Hukuk ile de bazı büyük filozoflara göre hiçbir ilişkisi yoktur. Rönesansı izleyen dönemlerin idealist filozofları da Tabii-Hukuk'u, yani insan oğlunda doğuştan var olduğu ileri sürülen doğru yargı gücünü, arkaik deyimleriyle müdrikeyi, tüm hukuk anlayışının temeli olarak benimsemişlerdir. Bu tür yorumların ışığında, insanoğlunun Tabii-Hukuk gücünü, şu dört tarihsel zirvenin ayrı ayrı kabul ettiği prensipler açısından araştırmada zorunluk vardır: ve bu zirveler ise şunlardır: a) Antik-Çağ anlayışına göre insanda doğuştan var olduğu ileri sürülen doğru yargı gücü, b) Skolastizma ve katolisizma açısından Tabii-Yargı gücü, c) Aydınlanma dönemi açısından Tabii-Yargı gücü, d) Modern hukuk açısından Tabii-Yargı gücü.

Bu dört zirve, insanın, özgür vicdanı arayıp bulma yolunda, doğuştan sahip olduğu doğru yargı gücünü, yani Jus naturale'yi (Tabii-Hukuk'u) sırasıyla şu biçimlerle yorumluyor: a) Antik dönemde: İnsanda doğuştan varolan doğru yargı gücü, Grek uygarlığının Hukuk ve Devlet felsefesine göre, Tanrısal ya da Tabii olarak nitelenen ve yazılı olmayan hak ve ahlâk düzenidir ki, böylesine bir düzenin, devletin oluşturduğu Pozitif-Hukuk'la ilgili yasalarla hiçbir ilişkisi yoktur. İnsanı vicdan özgürlüğüne götürken olumlu yargı gücünün ilk yorumsal belirtilerine, eski Grek Sofistleri ile, gene antik dönemin şu Stoisiyen filozoflarında karşılaşılmakta-

dır: Aristo (389-322 M.Ö.); Zenon (350-264 M.Ö.); Panätius (2. yüzyıl M.Ö.); Çiçero (106-43 M.Ö.); Lucius Seneca (+ 65 M.S.); Epiktet (50-138 M.S.); Roma İmparatoru Marcus Aurelius (121-180 M.S.).

Bu filozoflar, aşağı yukarı 500 yıllık bir sürenin kalburüstü düşünürleridir. Romalılar döneminde ve Marcus Aurelius'un yönetimi süresince, Stoizma felsefesi, Roma halkı tarafından adeta bir din olarak benimsenmiştir: b) Skolastizma ve katolisizma döneminde: İnsanoğlunda doğuştan var olduğu kabul edilen doğru yargı gücü, gene Grek ve Roma filozoflarının görüşlerine dayalı olarak yorumlanmıştır. Bu yorum daha çok: Aristoteles - Skolastizma karışımı bir felsefe olarak, insandaki doğru ve olumlu yargı gücünü: salt, sonsuz, değişmez, tüm insanlığa yönelik bir Tabii-Hukuk olarak tanımlamaktadır; ve gene bu yorum, böylesine bir hakkın, tabii örf, âdet ve ahlâk kurallarına eşit olmayıp, onların sadece bir bölümünü oluşturduğu ve tümüyle Tanrısal bir düzende vücut bulduğu, fakat Pozitif-Hukuk'a da aykırı düşmediği tezini savunmaktadır; c) Aydınlanma döneminde: İnsanoğlunun doğru yargı gücü, yani doğuştan sahip olduğu Tabii-Hak, dinde reform eylemlerine girişildiği dönemde (1517 - 1685), vicdan özgürlüğüne karşı uygulanan baskının neden olduğu direnci besleyen ana-kaynak olarak benimsenmiştir; ve bu davranış, özellikle doğuştan var olduğu kabul edilen Tabii-Hukuk'u da savunur niteliktedir. Böylece Aydınlanma döneminde (1730-1780), insandaki doğru yargı gücünün nedenlerini araştırarak büyük düşünürler, bu tür davranışları: "Tabii-Hukuk-Okulu" başlığı altında bilimselleştirmeyi öngörmüşlerdir ki; bu düşünürlerin arasında yer alan ünlü kişiler şunlardır: Hugo Grotius (1583-1645), Baruch Spinoza (1632-1677), Gottfried Wilhelm Leibnitz (1646-1716), Christian Wolf (1679-1754), Jean Jacques Rousseau (1712-1778), Immanuel Kant (1724-1804) ve Johann Gottlieb Fichte (1762-1814).

Stoisiyen filozoflarca, insanoğlunda doğuştan var olduğu savunulan vicdan özgürlüğünün tek kaynağı, tabiatıyla doğru yargı gücüdür ve bu güç, zamanla kendine özgü bir düşün stadına ulaşacaktır. Böylesine bir düşün ilk olarak, bu 3. zirvede, yani batıda 18. yüzyılda oluşup gelişen Aydınlanma Döneminde, bilimselleşme eğilimi göstermiş ve gene aynı dönem içinde: "Tabii-Hukuk-Bilimi" ya da "Tabii-Hukuk-Okulu" adını taşıyan bağımsız bir bilim dalı halinde, tüm Aydınlanma dönemine egemen olmuştur. Fransız İhtilâlinin devletçilik anlayışına ve ilk liberâl hareketlere de bu anlayış temel olduğu gibi,

Fransa'da saray egemenliğinin, halkın yönetimi lehine kısıtlanması yolundaki değişikliklere de gene Aydınlanma Döneminin Tabii-Hukuk anlayışı kaynak olmuştur. Bu gücü, temel etken sayan bu anlayış, 18. yüzyıl boyunca, insan hakları açısından başvurulacak köklü önlemleri de olağüstü nitelikte etkilemiştir. Öyle ki, Fransız Devlet Hukuku, vicdan özgürlüğü konusunda, yüzyıllar boyunca toplum yaşamında meydana gelen boşluğu, gene Aydınlanma Dönemine özgü Tabii-Hukuk anlayışı ile doldurmuştur. Ve insan haklarına, ya da insanın temel haklarına giden yola da Fransa'da gene bu kapıdan girilmiştir. Böylece vicdan özgürlüğünün beşiği olan Fransa'da, Ceza Hukuku'nun sertlikleri giderilmiş, sanıklara çekinmeden uygulanan işkence kaldırılmıştır. Gene insan moralinin doğuştan dayanağı olarak kabul edilen doğru yargı gücüne duyulan inançla, 1794 yılında, Prusya'nın Genel Hukuk Kanunları'nda köklü düzenlemeler yapılmış, Avusturya'nın Vatandaşlık Hukuku Kanunları da, 1811 yılında gene bu yoldan yeni bir düzene sokulmuştur. Kaldı ki, zamanla daha da gelişen Tabii-Hukuk anlayışı, insan hakları açısından gerekli yasaların hazırlanması yolunda sahip olduğu etkenliği, günümüze kadar sürdürmüştür; Modern çağda: 18. yüzyıl Aydınlanma Döneminde, Tabii-Hukuk anlayışının, gitgide normal düşünce sınırlarını aşarak, bu nazik konunun bilimsel yönünü oldukça zedelemiş olduğu da açıkça görülmektedir. Hatta insandaki doğru yargı prosedürüne duyulan inanç, 19. yüzyıl başlarında, Tarihsel - Hukuk - Bilimi'nin karşıt davranışına da hedef olmuştur. Çünkü bu karşıt akım, insan haklarının elde edilmesine başlıca etken olan temel kaynağın, sadece insanın tarihsel oluşum ve gelişiminden beslenmekte olduğu tezini savunmuştur. Ne var ki, insanlık, 19. yüzyılın sonlarında, yeniden Tabii-Hukuk anlayışına dönmüş ve insan haklarıyla ilgili

yasasal çalışmalarda, alabildiğine tarafsız bir tutumla, gene Tabii-Hukuk'tan yararlanma zoruunda kalmıştır. Bu durum tarih boyunca vicdan özgürlüğünün temeli olarak benimsenen Tabii Hak inancının, adeta yeni ve taze bir rönesansa kavuşabilmesine olanak sağlamıştır. Gene bu konuda beliren çağdaş eğilim, Tabii-Hukuku artık Pozitif-Hukuk'un temeli olarak tanımaktadır; ama vicdan özgürlüğünün temel verimi olarak tanımladığı doğru ve olumlu yargıyı, sadece İdeâl-Hak olarak nitelemektedir. Hatta modern eğilimin akılsal bir davranış türü olarak tanıdığı İdeâl-Hak fikrini, aklın ve mantığın insandan beklediklerine ve Pozitif-Hukuk'un her zaman için geçerliliğine yönveren model bir örnek olarak benimsemektedir. Böylelikle modern eğilim, Tabii-Hukuk'un, yani insanoğlunda doğuştan varolduğu kabul edilen doğru ve olumlu yargı gücünün, statik bir yargı olmayıp, sürekli bir aksiyon içinde, gitgide daha da dinamikleşen bir yargı olduğu kanısının bilincine ulaşmıştır.

Buraya kadar sunmaya çalıştığım açıklama ve yorumların ışığında, şurası kesinlikle söylenebilir ki, doğru yargıya, vicdan özgürlüğünden güç alarak ulaşabilme yolunda tarih boyunca harcanan çabada, bazı tehlikeli iniş ve çıkışlarla da karşılaşmıştır. Bunun tek nedeni, insanoğlunun, doğuştan sahip olduğu kabul edilen doğru yargı gücünü, değişik nedenlerle sonradan gene kendinin zedelemesinde, özgür vicdana ulaşma çabasını, vakit vakit kesintiye uğratmasıdır; ve bunun, toplum psikolojisini biçimlendirmede oynadığı olumsuz rol ise çok büyüktür. Ne var ki, insanoğlunun özgür vicdana ulaşma çabası, tüm iniş, çıkışlara rağmen, gene de sürekli bir ilerleme stadında gelişimini sürdürmektedir; ve bu evrimsel çabanın durmadan devam edeceği, inkâr edilmez bir gerçektir.

• **Umut iyi bir kahvaltı, kötü bir akşam yemeğidir.**

Francis BACON

• **Yemeğe şeytanla oturanın, kaşığı uzun olmalı.**

Alman Atasözü

• **Bir insan söylediklerinden çok söylemedikleri ile insanlaşır.**

A. CAMUS

• **Ahlâk kanunlarını çiğnemeye hiç gelmez; hemen öçlerini alırlar.**

TOLSTOY

• **Kötü bir yıl olunca ümidinizi kesmeyiniz. Hemen ardından bir değil iki yıl, hem de güzel iki yıl gelebilir.**

Paul BOURGET